

Természet-helyreállítás: közösen, mégis egyedi módon?

Az Európai Unió Tanácsa megállapodott a természet-helyreállítási jogszabály-tervezetről, amely a nem jó állapotban levő valamennyi szárazföldi és tengeri ökoszisztémáról rendelkezik. A bizottsági tervezet a tagállamok számára arányszámokat ír elő az élőhelyek állapotának javítására vonatkozóan, ugyanakkor nem minden esetben veszi figyelembe az uniós országok földrajzi, biológiai vagy ökológiai sajátosságait, illetve az élőhelyekre vonatkozó, rendelkezésre (nem) álló ismereteket. A Tanács javaslatában már előtérbe kerültek az egyedi attribútumok is.

Az elmúlt évek során a környezet- és természetvédők egyik hívószavává vált a biológiai sokféleség, vagyis a biodiverzitás megőrzése, amely által elérték, hogy a polgárok hétköznapi szóbeszédébe is becsatornázták ezt a hangzatos zöld témát. Ugyanakkor szükséges tisztázni, hogy mit értünk biodiverzitás alatt, és miért kell védeni azt. A biológiai sokféleség a Földön előforduló élő szervezetek és a közöttük zajló kapcsolatok összessége, tehát az emberek, az állatok, a növények stb. szervezeti struktúrája, a fajok és élőhelyek sokszínűsége, amely folyamatos kockázatnak van kitéve.¹ Becslések szerint mintegy 8,7 millió faj létezik a Földön, amelyből mindössze 1,2 millió faj beazonosított; vagyis az ember jelentős mértékben nem ismeri még a környezetét, azonban arra sem fektet elég hangsúlyt, hogy a már ismertet megőrizze. A felmérések alapján az európai természet minősége hanyatlak, az élőhelyek több mint 80%-a rossz állapotban van.² Noha az emberi jóléthez nagymértékben hozzájárul a biológiai sokféleség: biztosítja a levegő és a vizek tisztaságát, a jó minőségű termőtalajt, az élelmiszereket, a nyersanyagokat, illetve segíti az éghajlatváltozás elleni küzdelmet.³

A biológiai sokféleség védelme érdekében az európai döntéshozók már a 2000-es évek előtt szektorális direktívákat léptettek életbe az élőhelyek és a fajok védelme érdekében; a legismertebb ezek közül a Natura 2000 területek

¹ Greendex [é. n.].

² European Commission [é. n. a].

³ Európai Környezetvédelmi Ügynökség [é. n.].

kijelölése, amelynek célja az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelvben felsorolt fajok és élőhelytípusok legfontosabb előfordulási területeinek védelme szárazföldön és tengeren.⁴ Ehhez kötődik szorosan az Európai Bizottság által, az Európai zöld megállapodás részeként életre hívott biodiverzitási stratégia, amelynek értelmében 2030-ra a Natura 2000 területek arányát tovább bővítik – jelenleg a tengeri területek 9%-a, a szárazföldi területek 18%-a tartozik ilyen besorolás alá.⁵ A stratégia fontos része továbbá a természet-helyreállítási jogszabály (Nature Restoration Law),⁶ amelynek tervezetét a Bizottság 2022 júniusában terjesztette elő, az Európai Unió Tanácsa pedig a svéd elnökség leköszönése előtti napokban egyezett meg a részletszabályozásokat illetően.

A természet helyreállítására vonatkozó intézkedések sürgetőek, hiszen mind a fajok (ezen belül például bizonyos halfajták, mint a dunai lazac), mind az élőhelyek (kiemelten a dűnék, füves területek és tőzeglápok) jelentős része rossz állapotban van.⁷ A Bizottság jogszabálytervezete kötelező érvényű célokat ír elő a leromlott ökoszisztémák (az élőlények és a környezetük kölcsönhatásának) helyreállítására, különösen azokéra, amelyek a leginkább alkalmasak a szén-dioxid megkötésére, valamint a természeti katasztrófák megelőzésére és hatásainak csökkentésére. A javaslat ambiciózus célokat határoz meg az erdei, a mezőgazdasági, a városi és a tengeri ökoszisztémák esetében, mint például a holtfák, a mezőgazdasági madarak, a zöld városi területek számának növelése vagy például a tengeri fűágyak helyreállítása, amely számos tengeri fajnak biztosít élőhelyet.⁸

Míg a bizottsági javaslat az egyes élőhelytípusok esetében határozta meg a helyreállítani kívánt területek arányát (30%) 2030-ig, addig a Tanács az általános megközelítésében racionalizálta ezt a mérőföldkövet, és 2030-ig a nem jó állapotban levő élőhelyek legalább 30%-ára vonatkozólag (2040-ig legalább 60%-ára, 2050-re legalább 90%-ára) határozta meg az elérendő célt.⁹ Az európai uniós döntéshozatal számos esetben nem szokott számolni a gyakorlatban felmerülő problémákkal, nehezítő körülményekkel, ebben az esetben azonban megneveztek egy fontos hátráltató tényezőt: nehéz úgy célértékeket meghatározni, hogy valójában nem áll rendelkezésre minden információ egyes élőhelyek állapotára vonatkozóan. Ebből fakadóan a jogszabály azt is előírná,

⁴ European Commission [é. n. b].

⁵ Biodiversity Information System for Europe [é. n.].

⁶ European Commission 2022.

⁷ European Council [é. n.].

⁸ European Commission [é. n. c].

⁹ Az Európai Unió Tanácsa 2023.

hogyan a tagállamoknak legkésőbb 2050-ig valamennyi szárazföldi és tengeri élőhely állapotát fel kell térképeznie.

A Tanács több, a fentiekben megnevezett ökoszisztéma esetében úgynevezett rugalmassági mechanizmus bevezetését irányozta elő, mint például az erdei ökoszisztémák nyomon követésére szolgáló mutatók használata, valamint a benyújtani szükséges nemzeti helyreállítási tervek esetében javasolta a nemzeti sajátosságok (társadalmi, gazdasági stb.) figyelembevételét. Ez a megközelítés helyénvaló, hiszen egy, az EU egészére vonatkozó szabályozás nem képes teljes mértékben figyelembe venni az egyes országok ökológiai, erdőgazdálkodási vagy mezőgazdasági sajátosságait. Kitűnő példaként lehet említeni Svédországot, ahol az ország területének mintegy 70%-át erdők borítják,¹⁰ vagy ellenpéldaként hozható fel Málta, amelynek területén körülbelül 30%-ban beton található, vagyis egyáltalán nem rendelkezik a célértékekkel összeegyeztethető alapokkal sem.¹¹

Mint ahogy más szakpolitikai ügyek esetében, itt is az Európai Parlament állásfoglalása következik, amely után a jogszabály szövegezésének véglegesítése, majd annak az uniós intézmények általi hivatalos elfogadása van soron. A végleges döntést és jogi kötőerőre emelést nem lehet sokáig halasztani, ugyanis 2030-ra szükséges az első mérföldkövet elérni, ami a tagállamokra egyrészt hirtelen jelentős adminisztrációs terhet ró, másrészt más szakpolitikai döntésekkel is összhangba kell hozni a célokat. A 2023. június 27-i parlamenti szavazáson egyelőre szavazategyenlőség alakult ki a jogszabálytervezetet ellenzők és pártolók között, így leghamarabb a július 12-i ülésen dönthetnek a képviselők a természet helyreállításának rendjéről.¹² Ugyanakkor, ha az EU tartani kívánja a „menetrendet”, igyekeznie kell a döntéshozattal, ugyanis a többségében klímapolitikával foglalkozó európai kutatóintézet (European Climate Neutrality Observatory, ECNO) friss jelentése szerint az EU ebben a tempóban valószínűsíthetően nem válik a világ első nettó klímasemleges kontinensévé.¹³

2023. június 30.

¹⁰ TÓTH 2023.

¹¹ Nemzeti Agrárgazdasági Kamara 2022.

¹² TAYLOR 2023.

¹³ European Climate Neutrality Observatory 2023.

Felhasznált irodalom

- Az Európai Unió Tanácsa (2023): *A Tanács megállapodásra jutott a természet-helyreállítási jogszabályról*. 2023. június 20. Online: www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2023/06/20/council-reaches-agreement-on-the-nature-restoration-law/
- Biodiversity Information System for Europe [é. n.]: *Natura 2000*. Online: <https://biodiversity.europa.eu/natura2000/en/natura2000>
- Európai Környezetvédelmi Ügynökség [é. n.]: *Mi a biodiverzitás, és miért fontos megőrizni?* Online: www.eea.europa.eu/hu/help/gyakran-ismetelt-kerdesek-gyik/mi-a-biodiverzitas-es-miert
- European Climate Neutrality Observatory (2023): *State of EU Progress to Climate Neutrality*. 2023. június 26. Online: https://climateobservatory.eu/sites/default/files/2023-06/ECNO_Flagship%20report%20-%20State%20of%20EU%20progress%20to%20climate%20neutrality_June%202023.pdf
- European Commission (2022): *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Nature Restoration*. 2022. június 22. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0304>
- European Commission [é. n. a]: *Biodiversity Strategy for 2030*. Online: https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en
- European Commission [é. n. b]: *Natura 2000*. Online: https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/faq_hu.htm?etrans=en
- European Commission [é. n. c]: *Nature Restoration Law*. Online: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/nature-restoration-law_hu
- European Council [é. n.]: *Infographic – What is the State of Nature in the EU?* Online: www.consilium.europa.eu/en/infographics/state-of-eu-nature/
- Greendex [é. n.]: *Biodiverzitás*. Online: <https://greendex.hu/biodiverzitas/>
- Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (2022): *A Természet helyreállítási jogszabálytervezet – nemzetközi vélemények és aggályok*. 2022. december 5. Online: www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgaltatas/erdogazdalkodas/105212-a-termeszeti-helyreallitasi-jogszabalytervezet-nemzetkozi-velemenyek-es-aggalyok
- TAYLOR, Kira (2023): *EU's Nature Restoration Law Hangs in the Balance ahead of Decisive July Vote*. *Euractiv*, 2023. június 28. Online: www.euractiv.com/section/climate-environment/news/eus-nature-restoration-law-in-the-balance-ahead-of-decisive-july-vote/
- TÓTH Bettina (2023): *A svéd „zöldség” – eddigi eredmények és az elnökségi elképzelések*. *Ludovika.hu*, 2023. január 19. Online: www.ludovika.hu/blogok/ot-perc-europa-blog/2023/01/19/a-sved-zoldseg-eddigi-eredmenyek-es-az-elnoksegi-elkepzelesek/